

**TALMUDIC SCIENCE
FACT OR OPINION?**

Source Materials
Rabbi Efrem Goldberg
reg@brsonline.org

אלגריס
אלגריס

קשר וצבים וכלל תלמודים

TALMUDIC SCIENCE, FACT OR OPINION?

① ספחים (י"ז)

תני רב כהנא בריה דרב חנינא סבא דפ"ת שאפאה עם צלי בתנור אכור לאכלה בבוותהא התיא בינתיא דאיטויא בהרי בישרא אברה רבא מפרזיקיא למיכיליה בבוותהא מר בר רב אשי אמר אפי' [י] במילחאנמי אסורה משום דקשיא לרואה ולדבר אדר:

② ר"ל (ס"ח)

מקד אחר - נרעה

③ שולחן ערוך (י"ז ס' ק"ל)

ב י צריך לזוהר שלא לאכול (ב) בשר ודג ביתר מפני שקשה לצרעת:
הגה א [ב] וכן ה"ו לללוח בשר עם דג משום ריחא (ב) [ג] מיא (ג) [ג] נדיענד אינו אכור (לרוך כלל ל"ס דין כ"ה):
ג [ד] י ירחוץ ידיו בין בשר לדג ויאכל פת שריו בנתים כדי לרחוץ פיו:

④ שולחן ערוך (א"ה ס' ק"ע)

ב י בין בשר לדגים חובה ליטול משום א דקשה לדבר (א) אחר (א) וחמירא סכנתא מאיסורא: [הגה] ועיין צורה דעה סימן קי"ו י"י:

הגה ויש אומרים דל"ן לחוש לזה (ג) רק (ג) כשמנשלים יחד ואכלן אכל לאכלן זה אחר זה ל"ן לחוש (הגהות מרדכי) וכן נוהגין שלא לרחוץ הפה ולא הידים ביניהם [ד] ומ"מ יש לאכול דבר ביניהם ולשמות דהוי קטוח והדחה (הגהות ש"ד ס' כ"ה ומכילתו בגליון ח"ה ס"ס):

⑤ מנן אברהם (א"ה ס' ק"ע)

א דקשה לדבר אחר. ואפשר דבזמן הזה אין סכנה כל כך, דחזוין כמה דברים המזכירים בגמרא שהם סכנה לרוח רעה ושאר דברים והאידנא אינו מוזיק, דנשמנו הטבעות, וגם הכל לפי טבע הארצות. ועיין צו"ד סימן שי"ו סעיף ג' [הגהה] ונראה"ע סימן קנ"ו [ספיק ד הנהגה]. וכן כתב ה"מ"ס בשם הרמב"ם:

א דקשה לדבר אחר. ואפשר דבזמן הזה אין סכנה כל כך, דחזוין כמה דברים המזכירים בגמרא שהם סכנה לרוח רעה ושאר דברים והאידנא אינו מוזיק, דנשמנו הטבעות, וגם הכל לפי טבע הארצות. ועיין צו"ד סימן שי"ו סעיף ג' [הגהה] ונראה"ע סימן קנ"ו [ספיק ד הנהגה]. וכן כתב ה"מ"ס בשם הרמב"ם:

⑥ רמב"ם (ה"כ ס' י"ג)

יג וכן אלו שמנו ואמרו שהן טרפה אע"פ שיראה בדרכי הרפואה שבידינו שמקצתן אינן ממיתין ואפשר שתחיה מהן, אין לך אלא מה שמנו חכמים שני על פי התורה אשר יורוך:

⑥ רב ארבעה יוסף (ש"ס י"ג י"ג א"ה)

יב כלל לא מילתא דאף במידי דסכנתא כגון בשר ודגים יש להורות שבטל בס', ומכ"ש שיש עוד כמה סניפים להקל, והתורה חסה על ממונם של ישראל, ומה גם שהעידו כמה מגדולי האחרונים שכן פשטה התורה להקל. נראה בודאי דהכי נקטינו.

⑧ שולחן ערוך (א"ה ס' ק"ע)

ז *הנולד שנוולד (כב) עושין לו קל צרכיו, (כג) ומרחיצין אותו (כד) ומולחין אותו, (כה) וטומנין השליא (כו) כדי שיחם הנולד, (כז) ירחוץ את הטבור. והני מלי בנוולד לתשעה או לשבעה, (כח) לאכל נולד לשמונה, *או ספק בן שבעה או בן שמונה, (כט) אין מחללין עליו (ל) אלא אם-בן גמרו שערן וצפרניו:

יב. מותר לחלל את השבת לכל צורכי התינוק הנולד, כל שיש תקוה שיוכל לחיות, ואפילו חיי שעה בלבד (כד)

(כד) צ"י ס"י של סע' ז ר"ח, וע"ש בשו"ע הרב סע' ה, ועיין ס"י שכת סע' ד בביה"ל ד"ה אלא דגם על קטן טריפה מחללין, ועיין יסודי ישורון ח"ד דף רלה וש"ת מנחת יצחק ח"ד ס"י קכג, דבזמננו כשיש אינקובאטור, שבאמצעותו אפשר להציל גם תינוק קטן ביותר, אף בן ח' ימיו כחי, ומהגרש"ו אויערבך שליט"א שמעתי, דאף במקום שאין אינקובאטור יש לחשוש שהוא בן ז' אלא שנשתהה, יבמות פ ב, ומאידך גם בפחות מבן ז', ולא שייך הטעם של אשתהיי, ג"כ מחללין במקום שיש אינקובאטור, כי הרי עינינו רואות שצ"י האינקובאטור יכולים לחיות, עכ"ה, ועיין גם חזו"א יו"ד ס"י קנ"ה ס"ק ד ואה"ע ס"י קס"ו ס"ק ה.

⑨ שו"ת אגור כה"כ

(י"ז י"ג)

2

11) כוּס הַשֵּׁנִי (ה' כוּס אַיִסוּר אִילֵּוּ כְּאִילֵּוּ)

לא אשה שנסאת לכוני אנשים ומתו וכו' ואם נשאת לא הצא.
 כהנ הרשב"ם (פר"ם ח"ג פי ספ"ד) שטעמו [סמך] על מה
 שטען סתם לא הנשא ולא סימנו ואם נשאת תלם או סמך על
 דל"ג שטע"פ שהיא סבור דנמילה פליגי אבל לא נישואין ועל כן
 נשא מכל מקום הא שמע רב יוסף
 רביה ורבה רביה פסקו הלכה נישואין
 ומקלות כרבי ואפ"ה לא גירס אחר
 שנסא וכן רבא דהפסי עליה ואמר
 מי איכא דעבד עובדל כנספיה כי
 האל ואלפלו הכי לא אפקיה מיניה.
 והר"ב"ש (פי' דהפ"ג) כתב שדעה
 רבינו נכון והכיל סעד לדבריו וכתב
 דלפילו אס' התרו בו כ"ד והמרה
 אס' פיהס אין כופין אותו להניח.
 ורבינו עמנו [כתב] כהנא * שלישה
 קפניסין אין בו איסור אבל הוא
 מרוחק על ד' היתוש והפסד והתמיהון
 שיש ברוב השעות שיתנו בהם הגופות
 החלשים ואין חילוק בין זה לפולס
 מבישם דלפ"ג גנא (גמ' פ"ג). ואע"פ
 שיש חכמים שסוגרים שלא מנשא
 לומרם לה אס' ממלא מי שיקדש
 אומך לא נהיבנו לגרש והיו מעדימין
 ומקדשים בפני שני עדים ואח"כ
 כותבין לה כ"ד כהנא ומכניסין אותן
 לחופה ומכרכין שבע ברכות האיל
 ונמקדשה, כן היו עושים כ"ד של
 רבינו ינחק בעל ההלכות וכ"ד של
 רבינו יוסף הלוי תלמידו וכל הנאים
 אחרים וכן עשיתו אחרים במגזרים
 להמיר עכ"ל. וכתב עוד וזה כולו
 נישואין בעלמא אבל בינמה שפלה
 ליבוס הלכה למעשה כהמה נשים
 שקידשו אותם לכתמיה ונמיבמו ולא
 נראה מעולם מי שמקח על זה ע"כ:

12) אַרְבֵּן עֲרוּךְ (אֵלֶּז ס' ק"ו)

ד' מ' מי שמת (ב) והגיה אשתו מעוברת אם הפילה דתי זו
 תתיבם יא' ואם ילדה ויצא הולד חי לאויר העולם אפי'
 מת בשעה שנולד הרי אמו פטורה מהחלצה וכן הייבום
 ג' יב' אבל מדברי סופרים ד' פ' (י) עד שיודע בודאי (י) שכלו
 לו (י) חדשו ונולד יב' לשי' (פ) חדשים ה' גמורים :
 סגס' יאל דנמנן סוס אפי' לא נכנסה במש' התי' ד' רק יוס' ח' מנדי יוס'
 שנמננה ט' סוי ולד קיימא ולפי' דלמדין כנמלא יולדה לשי' מינה
 יולדה למקוטעין כר' סממו על זה רביס שטמט' מנמס' זה חלל' שטמו לריבין לומר
 שפנשו שטמט' ספנין ד' (י) רק סול' כנמס' דריס' (כ"י נסס' סרסנין) (פ'ן)

12) רב אברהם בן הרמב"ם (ה'מא' ע"ד הלכות)

דע כי אתה חייב לדעת. כל מי שירצה להעמיד דעת ידועה.
 ולישא פני אומריה. ולקבל דעתו בלי עיון והבנה לענין אותו דעת אם אמת
 אתה אם לא. שזה סן הדעות הדעות. והוא נאסר מדרך התורה וגם
 מדרך הגשלת. ואינו ראוי מדרך השכל מפני שהוא פתחייב נרעין והסרין
 בהתבוננות מה שצריך להאמין בו. ומדרך התורה מפני שנוטה מדרך
 האמת ונוטה מעל קו הישר. ואמר השי"ת לא הנשא פני דל ולא התדרר פני
 גדול בצדק תשפוש וגו'. ואמר לא הכירו פנים במשפם וגו'. ואין הפרש
 לקבלת אותו דעת להעמידה בלא ראיה. או בין שנאמין לאומרה ונשא
 לו פנים ונטען לו, כי האמת אתו בלא ספק. מפני שהוא אדם גדול
 כהימן וכלכל ודרדע. שכל זה אינו ראיה אבל אסור. ולפי הקדמה זו לא
 נתחייב מפני גדול מעלת חכמי התלמוד ותבונתם לשלימות תבונתם בפי'
 התורה ובדקדוקיה ויושר אמריה בביאור כלליה ופרטיה. שנטען להם
 ונעמיד דעתם בכל אמריהם ברפואות ובחכמת הטבע והתכונה. והתאמין
 אותן כאשר נאמין אותן בפי' התורה שתכלית חכמתה בידם. ולהם נמסרה
 להורותם לבני אדם. כענין שנאמר על פי התורה אשר יורוך וגו'. אתה
 רואה החכמים כמה שלא נתברר להם מדרך סברה ומשאם ומתנם אומרים
 האלהים. אלו אמרה יהושע בן נון לא צייתי ליה. כלומר לא הייתי
 מאמין בו ואע"פ שהוא נביא כיון שאין בידו יכולת להודיע הענין בכונה
 מדרך הסברה והמשא והמסין והדרכים שבהם נתן התלמוד להדרש. ורי
 בזה ראיה וטופת ולא נעניין להם עוד. כיון שאנחנו מוצאים להם אומרים
 שלא נתאמת ולא נתקיימו בנמרא דברי הרפואות וכענין אבן הקומה
 שאמרו שמוע להפיל הנפלים שלא נתאמת. וביוצא בזה ענינים רבים
 שדברו בפרק שמונה שרצים בסכת שבת וכו'. ובמקומות אחרים דברים
 שבהם אהם הבוחנים ונשמעו ביניהם וסמכו הם עליהם ולא יודה על
 אמתת עיון רופא אחי ולא שכל:

13) תוספות (אחד ק"א י"א)

כוּרָא סמוך למכרחה מעלי.
 ובזמן הזה תופסים סכנה
 למיכל סמוך לסירחון וגם משחי
 פלה חבזה דההר כסמוך דמעלי
 ושמה נשטתו כמו הרפואות שבש"ס
 שחנין טובות בזמן הזה או שמה
 נהרות דככל מעלו לו עפי. ויש
 מפרשים דכוורא לא בכלל דגים מיירי
 וכס' דג ששמו כוורא ומשונה בדברים
 האלו משאר דגים כדלמדין פ' כל
 הבשר (הולין דף ק"ב): אסר לן
 גירוסא שר' לן ליסנא דכוורא ואין
 נראה שיהא בכלל הגשונות של דגים
 טעם אחד :

כ"ד יח ולא יקחו לא בימות החמה וכו'.
 כהנ' הנהיג ענייני הקוה
 בפרק מפנין (שם ק"ט) וכו' עד ולא כרבינו
 המחבר. ואין מדברים אלו קושית על דברי
 רבינו שרפואת והנהגת מלכות בכל שנה היו
 חכמי הנמרא משונה משאר הרגום כדלמדין
 שאמרו כספ"ק דמועד קטן (דף י"א ע"ש
 בהוס') שרפואת הדג לשחוט עליו מים ובשאר
 הרגום דרך הרפואה שלא לשחוט עליו מים:

14) כוּס הַשֵּׁנִי

(ה'כ"א ד'א' ז' מ')

15

15) חַמֵּס סוּכָר (י"ז ס' ק"א)

והשתא נהי שלא נסמוך על זה לעשות מעשה לאכלם זע"ז דאפשר דה"ל כמו דבר הנאסר במנין ואפשר דלא שייך בזה כל
 הני תירוצי הנאמרי בגילוי ומשי"הו אנו נוהרים ומנהג אבותינו תורה מ"מ הרווחנו שיצאנו מחמירת סכנתא דהשתא
 מיהת ליכא סכנתא ואפשר שגם בזמנם לא הי' הסכנה אלא במין ביניתא ולא במינים המצוים בינינו כלל וליכא אלא אי
 קל דרבנן דנהי דדבר שבמנין דאורייתא הוא היינו הנאסר משום סייג וגדר איסור אבל בכה"ג קילא טובא

17) רב אקרא אטרא (י"ז ס' ק"א)

(פי' של"ו סוף ח') נתנה התורה רשות לרופא. בפת"ל (בלקטים שבסוף הספר) איתא
 ח"ל אסר לו מר"ל כל הרפואות שבכל התלפיד אסר לנשות אותם כסוה דאין אדם
 יכל לנפד על עיקר ובי לא יעלו בידם ילעו וילגלו על דברי חכמים סלכא הר ראיאת